

PADÁNYI BÍRÓ MÁRTON VESZPRÉMI PÜSPÖK EGYHÁZLÁTOGATÁSI JEGYZŐKÖNYVE SZENTBÉKKÁLLÁRÓL ÉS LEÁNYEGYHÁZAIRÓL

BEVEZETÉS

A veszprémi Bakony Múzeum kutatócsoportja célul tűzte ki „A Kál-völgyi községek története és társadalma” c. monográfia kiadását, e tájegységben lévő nyolc község néprajzi és történeti feldolgozását.

Engem ért a megtisztelő feladat, hogy megírom „A Kál-völgyi községek történetének forrásai” c. fejezetet.

E történeti források között kiemelkedő helyet foglal el a veszprémi püspöki levéltárban található XVIII. századi kéziratos egyházlátogatási jegyzőkönyvek ide vonatkozó része.

Az egyházlátogatást Padányi Bíró Márton veszprémi püspök 1745-ben végezte, gondos előkészítés után.

Jegyzőkönyvbe foglalta mindazt, ami a templomra, felszerelésére, a plébánosra, könyveire, javadalmazására, az iskolamesterre s a hívek vallási életére vonatkozott.

Minden egyes plébánia és leányegyház katolikus lakosságának pontos összeírását is megtaláljuk e jegyzőkönyvekben.

Mindebből kitűnik, hogy milyen fontos e jegyzőkönyvek tanulmányozása a helytörténeti kutatók számára.

Itt és most csak röviden térünk ki e környék vallási helyzetére a középkortól kezdve Padányi Bíró Márton koráig.

A római Vatikáni Levéltárban fennmaradt az a tizedjegyzék, amely 1333—1335-ben készült, amikor a Szentföld visszafoglalása érdekében indítandó keresztes háború költségeire a Szentszék megadóztatta a magyar egyházi javadalmakat.

E jegyzékből megtudjuk, hogy a XIV. században tájegységünk területén és a közvetlenül hozzá csatlakozó falvak mindegyikében önálló plébánia volt és lelkipásztor működött. Összesen 11 plébános nevét és az általa fizetett tized összegét őrzik e jegyzőkönyvek.

Rendelkezésünkre áll egy másik összeírás 1550-ből is. Ez már csak 7 plébániát sorol fel ugyanezen területen, de csak egyetlenegynek, Kővágóórsnek van papja.

Bíró Márton egyházlátogatása idején, a XVIII. század közepén ugyancsak egy faluban, Szentbékállán van katolikus pap. Ez az egyetlen pap látja el a környék 12 falujának katolikus híveit.

Ugyanakkor négy református és két evangélikus lelkész működik a területen.

A veszprémi püspöki levéltár A. 8/2. jelzetű

kötete tartalmazza a tapolcai esperesi kerülethez tartozó Szentbékállai és leányegyházainak egyházlátogatási jegyzőkönyvét.

A jegyzőkönyveket latin nyelven írták. Mivel a mai idők kutatóinak többsége ezt a nyelvet nem ismeri, hasznosnak látszik magyar fordításban közölni, hiszen a tudományos kutatás, a honismereti mozgalom során megélenkült helytörténet-írás nélkülözhetetlenül fontos forrásanyaga rejlik e jegyzőkönyvekben.

Megtalálja a kutató faluja XVIII. századi vallási—szellemi képét, az egyes községek teljes lélekösszeírását. Számos olyan adatot, amely további kutatásra, elemzésre ad anyagot és forrást.

Helyszűke miatt a lélekösszeírást itt nem közöljük, de az megtalálható az eredeti jegyzőkönyvben, amely minden komoly kutatónak rendelkezésére áll a veszprémi püspöki levéltárban, és a latin nyelv ismerete nélkül is érthető.

A SZENTBÉKKÁLLAI EGYHÁZ ÉS LEÁNYEGYHÁZAINAK HELYZETE ÉS ÁLLAPOTA

Monostorapáti, Kisfalud, Miczendkál, Kővágóórs, hajdan Boldog Asszony Órs, Szepezd, Zánka, Moroszló, Kapolcs, Dörög és Henye.

A templom

(Válaszok az 5-ik oldalon jegyzett egyes kérdőpontokra és azok részeire.)

1. A szentbékállai anyaegyházban a kegyúri jogot kétségkívül a veszprémi püspökök gyakorolják, de hogy kitől kapták e jogot, azt senki sem tudja.

2. A búcsút Gyümölcstó Boldogasszony napján tartják. Nem tudni, hogy régen miképpen választották ezt. A szentegyház megáldásáról senki sem tud. Hogy milyen más védőszentjei lettek volna e templomnak, arra senki sem emlékezik. A búcsú napján ide a leányegyházakból, Miczendkálláról, Monostorapátiból, azonkívül Tótiból és Kesziből vezetnek körmeneteket. Innen pedig a most mondott helyeken kívül Nagyboldogasszonykor Tapolcára, Sárlos Boldogasszonykor pedig Sümegre mennek. Külön ájtatosság nincs.

3. A templomnak vagyonja nincs.

4. A templom tetőzete összedőléssel fenyeget, de semmi jövedelme nincs, amiből reparálni lehetne. Ha a szegénység engedné, nagyobb rendre és tisztaságra lenne szükség. Van kórus orgona nélkül, szószék és padok nincsenek.

5. A legszentebb Oltáriszentséget illő tisztelettel őrzik s a szentségmutatóban minden hónapban megújítják, sőt a hívek áhítatára még gyakrabban is. Nincs szabályos keresztút s ezért a keresztvizet sem lehet megfelelően tárolni.

6. Öröklámpa nincs, sem alapítvány a hozzá való olajra.

7. A gyóntatószék a sekrestyében van, mert a szűk templomban alkalmasabb helye nincs. A gyóntatás most már karingben és stórával történik.

8. A szenteltvizet több edényben tartják s a hívek igénye szerint többször szentelik.

9. E templomban nincsenek szent ereklyék.

10. A templomnál régóta használt temető van. Senki sem emlékszik, hogy meg van-e áldva. Feszülettel ellátott kereszt van benne.

A szentegyházat szilárd anyagból építették, de elég durván. Az épület elején hasonló művű torony van.

A templomnak egyáltalán nincs kegyura, aki gondoskodna róla.

Van néhány skapulárés és kordás is a faluban. A templom szentélye boltozott, a hajó gerendás. A sekrestye alkalmatlan helyen, a torony alatt van.

Az oltár

Válasz a hatodik oldalon látható három kérdőpontra.

1. Egy oltár van, Gyümölcscsoltó Boldogasszony tiszteletére. Ennek a közepén a Boldogságos Szűz és Szent Gábor szobra van. Fölöttük a galamb képében megjelenő Szentlélek. Alul alig látható, vászonra festett kép van. Jobbról-balról márványozott festésű oszlopok állnak. Az oszlopfők és a talpak aranyozottak. Tetejükön jobbról Szent János evangélista, balról Szent József aranyozott és ezüstözött ruházatú szobrai. Azonkívül a két oldalon egy-egy angyalszobor.

A második szinten baljában a földgömböt tartó Atyaisten festett képe. Mellette két angyal szobra áll. Végül Szent Mihály főangyal szobra zárja az oltár tetejét. Szentségház van az oltáron.

2. Elégséges oltárterítővel rendelkezik a templom. Ereklyék nincsenek, kivéve a hordozható oltárköben lévőket. Az oltár konzekrálva nincs, sőt még egyszerű megáldásáról sem tudnak.

3. Megfelelő nagyságú hordozható oltárkö van, benne a szentek ereklyéivel. Pecsétje azonban nem eléggé ép, mivel már nagyon régi.

Az oltáron ezenfelül még hat fa gyertyatartó van.

Tornyok vagy haranglábak

Válasz a 6. oldal két kérdőpontjára.

1. Templomhoz épült kő torony van, csúcsán keresztel. Van a falu közepén is egy fa harangláb, csúcsán egy kis keresztcskével.

2. A toronyban egy kb. 25 font súlyú harang függ. Mivel ősidők óta megvan, senki sem tudja, hogy vajjon meg van-e áldva. A fa haranglábban pedig két harang van. Az egyik — a Boldogságos Szűz tiszteletére — 118 fontot nyom, a másik — Nepomuki Szent János tiszteletére — 70 font súlyú. Mindkettőt Acsádi Ádám püspök szentelte 1740-ben.

Sekrestye

Válaszok a 6—7 oldalon lévő 5 kérdésre.

1. A torony alatt lévő sekrestyében található 2 vállkendő, 2 miseing, 1 karing, 5 kehelytörő, 3 miseabrosz, 3 burza (miseabroszokhoz való tok), 3 kehelyfedő, 2 miseruha stórával és manipulusal, 1 öv, 1 miséző kehely tányérkával, 1 áldoztató kehely, 1 szentségmutató, 1 hosszú vállkendő, melyet a szentségkitételnél használnak (Velum), 6 alsó oltárterítő, 5 felső oltárterítő, 3 kéztörő, 4 kehelytakaró kendő. Az oltárterítők és kehelytörők tisztaságára nagyobb gond fordítandó.

Van edény a betegek áldoztatásához, melynek másik felében a betegek olaját lehet tartani. Van továbbá egy hármassóztású ón edény a szentolajok számára is. Található két szekrényke, melyekben a különböző apró holmikot őrzik, nevezetesen az előbb említett edényeket.

2. A templom szükségleteit adományokból fedezi, mert amint már említettük, semmi jövedelme sincs. Leltár nincs.

3. Oltáralapítványok nincsenek.

4. Van 1 misekönyv, 1 szertartáskönyv, 1 evangéliumos könyv. Búcsüengedély nem található, sem kiváltságlevél.

5. Van 3 csengő, de egyik sincs a sekrestye ajtajánál. Található egy füstölő, tömjéntartóval. A tömjént a hívek kegyes adományaiból szerzik be. Három zászló van, s ezeken kívül még egy kicsi és egy fekete.

Pacifikále (kézi kereszt) van, de — előviteli — nagyobb kereszt nincs. Van egy Mária szobor is, melyet a körmeneteken szoktak vinni. Az edényekről az első pontban volt szó.

Templomtáya

Válasz a 7. oldalon található három kérdőpontra.

1. Nincs semmi biztos alap, melyből a templomnak bevétele lenne. Az a csekély adomány, amit vásár- és ünnepnapokon perselypénné gyűjtnek, szoktak gyűjteni, továbbá némi kegyes végrendeleti hagyaték alkotja a templom jövedelmét. Jelenleg készpénzben egy krajcár sem található, de annak a csekély alamizsnának sem viselik gondját, amit hagyatékából kapnak. Ha valami befolyik, többnyire gyertyákra költik.

2. Mivel a csekély jövedelemmel semmit sem törődtek, az egyházlátogatáskor az egész falut kikérdezték: tud-e valaki arról, hogy valakinél lappang templomi pénz. Végül is a következő tartozások derültek ki, melyek különböző egyeknekél lappangtak: 1. Salamon Jánosnál 5 Ft.,

Barbél Györgynél 4 Ft., Körmendi Jánosnál 2 Ft., Mészáros István özvegyénél Gulátson 3 Ft., Bóday Mártonnál Monostorapátiban 2 Ft., Csizmazia Jánosnál Pupos György kegyes alapítványa 10 Ft., Pállfy János felesége hagyományozott 1 akó bort. Ezt az elhunyt fia köteles megadni. Mindezek 26 Ft-ot tesznek ki, melyek már majdnem feledésbe mentek.

3. Most kettőt választottak, Salamon Jánost első és Kis Mihályt másod-templomatyának. Ezek mentesülnek a hívek szokásos terheitől. Mindkettő letette az esküt. Figyelmeztettek kötelességük teljesítésére.

Plébános

Válasz a 7. és 8. oldalon található hét kérdésre.

1. A plébános magyar nemzetiségű, 44 éves világi pap. A nagyszombati Szent István király szemináriumban végezte erkölcsstani tanulmányait. 20 éve szentelték pappá. Veszprémben tett vizsgát a lelkipásztorkodásból, majd Mernyén lett plébános, itt három évet töltött. Ezután Csehi plébánosa lett, ahol nyolc évig működött. Jelenlegi állomáshelyén már hét éve szolgál. Első plébániáját a hitvallás és az engedelmesség eskü letétele után nyerte el.

2. Minden hivatalát — tudniillik ami a szent-ségek kiszolgáltatását, a misézést, a szentbeszédet, a hitoktatást és a beteg ellátását illeti — szorgalmasan teljesíti.

3. Élete tisztos, semmi kifogás alá nem esik, senki sem halt meg lelki vigasz nélkül a plébánián.

4. A szent útravalót a betegekhez csak egy ministráns kíséretében viszi. Jogainak kezelésében, főleg az egyház rábízott jövedelmeinek gondozásában és nyilvántartásában némileg hanyag. Javadalmának jövedelmeit elég felületesen kezeli. A házasságkötésnél megtartja a Tridenti Szent Zsinat előírásait és a jegyeseket kioktatja.

5. Lélekkataszter (liber status animarum) — nincs. A keresztek és házasságok nevei fel vannak jegyezve, de a halottaké csak alig néhányé. Nincs feljegyzése az eretnekgyanusokról, vagy a hanyagabb lelkiéletüekről.

Fontosabb könyvei a következők: Latin és magyar szentírás, Pázmány Péter Kalauza, Vallásos nyelvtan, P. Diez: Thronus veritatis 4 kötetben, Vita Sanctorum, (Nepven) Catechismus Romanus, S. Dionysius Chartusianus, Flores Bibliorum, Rituale Romanum, Egyháztörténelem, Connig, Gobat, Sbogar, Stanihurstus és néhány lelkiolvasmány. (Connig ismeretlen szerző. Gobat Georgius: Opera moralia. Venetiis, 1697. Sbogar Joannes: Theologia radicalis. Praga, 1698. Stanihurstus Gulielmus: De 4. novissimis. Aug. Vind., 1659.

Egyetlen megtért neve sincs sehol feljegyezve, ámbár mondják, hogy több megtérő volt.

6. Plébániai leltár nem található.

7. Háznépe vagy nincs, vagy ha van, jó hírűek, templomba küldi őket. Az egymással viszálykodókat igyekszik kibékíteni. Részt vesz az otthoni és a szomszédos plébániák ájtatosságain.

A plébános jövedelme

Válasz a 9. oldalon lévő öt kérdésre.

1. Senkinek sincs javadalom jellegű kötelezettsége a plébánossal szemben, nincs valamiféle alapítvány sem.

2. Ha csak nem e címen van 20 földje, melyből 12-t az egyik, 8-at pedig a másik évben szoktak megművelni. Öt rét mindössze 4 szekér szénát terem. A plébánia szőlője, melyet a szentbékállaiak, kisleludiak és a monostorapátiaiak szoktak megművelni, öt akó bort terem. Tizenhat gazdának van olyan szőlője, mely után a plébánosnak hegyvámot fizetnek. Ebből 10 akó bora van.

Jövedelme tehát a következő:

A szentbékállaiak évente megművelnek 2 földet, ezek, a plébános vetőmagját leszámítva hoznak kb. 6 köből termést, ennek értéke 30 kr-al számítva 3 Ft. A többi, amit saját házanépével művel, alig hoz többet a ráfordított munka értékénél. A hívek kaszálják, gyűjtik és betakarítják a szénát. Ez 2 szekér, 1 Ft-tal számítva kitesz 2,— Ft-ot.

A másik 2 szekér széna amit a plébános kaszáltat, alig ér többet a ráfordított munkánál. A fent említett 15 akó bor, akónként 1 Ft-tal számítva kitesz 15 Ft-ot. Minden egyes pár ad 15 krajcárt, ez kitesz 15,45 Ft-ot. A fogattal rendelkező házaspárok egyenként 1 pozsonyi mérőt, a fogattal nem rendelkezők fél mérőt adnak. Ez összesen 29 pm. Ennek értéke mérőnként 30 kr-ral számolva 14 Ft 30 kr.

Keresztelésért kap 17 kr-t, avatásért 7 kr-t. Ez évente kitesz kb. 4 Ft-ot.

Házasságkötésért a hívektől 2 Ft a járandóság, az idegenektől szabad stólaként, kitesz évente 5 Ft-ot. A tűzifát a fogattal nem rendelkezők megvágják, a fogatosok behordják. Kb. 16 szekér után szekerenként 9 kr-ral számítva 2,24 Ft.

Az esketési stólat a mostani plébános, Vásárhelyi András vezette be, a keresztelest pedig Istenben boldogult Modor György. A többit pedig Ft. Potyondy Általános Helynök, kánoni vizitátor a hívek bemondása alapján írta elő. Helyben, Kisfaludon, Mindszentkállán és Monostorapátiban tizenhatod címén 15 pozsonyi mérő gabonát fizetnek, értéke 7 Ft 30 kr.; 13 akó bor értéke pedig 13 Ft.

Ezen anyaegyház összes jövedelme a leányegyházak tizenhatodával együtt 82 Ft és 57 kr.

4. A plébániaház szilárd anyagból épült. A plébános részére 2 szoba van, a háznép részére 1. A konyhában van tűzhely, a háznép szobájához kamra csatlakozik, alul gerendás mennyezetű pince van. A házhoz kapcsolódik két sövényből épült istálló.

A plébániaház fenntartásáról az egész plébánia köteles gondoskodni. A szerűhöz két kert csatlakozik, az egyik konyhakert, a másik veteményes. Van ezenkívül egy káposztáskertje a falun kívül. A hívek szerint a kertek kerítéséről mindig a plébános háznépe gondoskodott.

5. Mondtuk már, hogy Szentbékállán, Mindszentkállán, Monostorapátiban és Kisfaludon gabona- és bortizedet és némi tizenhatodot is fizetnek a plébánosnak.

Válasz a 9. oldal 4. kérdésére.

1. Az iskolamesternek sem alapítványa, sem egyéb állandó javadalma nincsen. A község évente fizet iskolamesterének 8 Ft-ot, 25 mérő gabonát, ugyanannyi kocsi fát. A halott kíséretért, az éjszakai és nappali halotti zsolttározásért kereken 24 dénárt kap.

A falu által kijelölt házban lakik. A gyermekeket saját szobájában tanítja, akiktől tanévenként 25 dénárt kap.

2. Eleget tesz a kisdedek oktatásának, de nagyon keveset küldenek oktatásra.

3. Élete dicséretes, ellene semmi hibát nem hoztak fel. Megfelelő képzettségű.

4. A szülésznő oktatására eddig nem volt gondja (t.i. a szükségkeresztség kiszolgáltatására). A szülésznő esküt tett, a keresztelés módját tudja és ha valakit kereszttel, természetes vizet használ.

A hívek

Válasz a 9. és 10. oldal tíz kérdésére.

1. A plébánosnak megadják az illő tiszteletet és hivatalos dolgokban engedelmeskednek neki.

2. Húsvétkor minden gyónnak, sőt, néhányan gyakran gyónnak és áldoznak év közben is.

3. Az anyaegyháznak a népe tiszta magyar és katolikus, kivéve az egyetlen kálvinistát, Varga Jánost, de ő is fizeti a katolikus plébánost.

4. Vasár- és ünnepnapokon szorgalmasan részt vesznek a szentmisén, a szülők maguk is szívesen mennek a hitoktatásra és gyermekeiket és háznépiket is ösztönzik.

5. Mindazt, amivel a plébánosnak akár stóla címén, akár évi fizetség fejében tartoznak, nem adják meg illő pontossággal. A templom teteje összeomlással fenyeget. Sem a temetőnek, sem a plébánia szérűjének kerítéséről nem gondoskodnak. A plébánia és az iskola tetőzetére is nagyobb gondot kellene fordítaniuk. Egyedül a fenntemlített Varga János kálvinista megy el néha Köveskállyára a református prédikátorhoz.

6. A többször említett Varga János más vallású, felesége katolikus. Más vallású gyermekük nincs. Közömbösen nevelt, vagy vallástalan nincs a faluban.

7. Böven van szokványos káromkodó. Az ismétlenül említett Horváth — másképpen Varga — János szokott valamit az állatokra mormogni (ráolvasni? — A ford.) amit az esztelen egyszerű népség nagyon kedvel, ostobaságaihoz nagyon ragaszkodik. Emiatt a népet nem csak a kánoni látogatás alkalmával, hanem máskor is megkorholták és komolyan figyelmeztették, hogy ilyen ostobaságot ne engedjen meg. Egyébként más hibákban leledzők nincsenek a faluban.

8. Senki sincs, aki az eretnekségnek kedvezne, vagy eretnekgyanus lenne.

9. Különélő házastársak nincsenek, sem valamilyen házassági akadályban leledzők, sem leányrablók, sem idegen feleséget maguknál tartók.

10. A gyónókötelesek, a megtértek számát s a lélekösszeírást alább találhatjuk.

MIND SZ. KÁLLYA ÉS KISFALUD LEÁNYEGYHÁZAK HELYZETE ÉS ÁLLAPOTA

Megjegyzendő, hogy e helységek annyira összeépültek, hogy teljesen egy falunak látszanak, ezért csak egy szentegyházuk van és hogy ez melyik falu területén van, arról kételkedni lehetne, ha csak a Mindszentek tiszteletére épült templom nem egyezne meg a helység magyar nevével, mert a Mind Sz. Kállya szó összevonva annyit jelent; Minden szentek alatt, ezért tehát a szentegyház úgy látszik Mindszentkállya területén fekszik.

A templom

Válasz az 5. és 6. oldalon lévő 10 pontra és részreire.

1. A kegyüri jog kétségkívül a veszprémi püspököket illeti, akiké a falu. Kisfaludon a veszprémi kegyes káptalan, mint földesúr is rendelkezik e joggal. Hogy ekkora és ilyen földesurak mit tettek eddig e leányegyház temploma érdekében, senki sem tudja. Amint mondják, a düledező szentegyházat a jámbor nép segítségével restaurálták a kuruc háborúk után, ezelőtt mintegy negyven évvel.

2. E leányegyház búcsúját Mindenszentek ünnepén tartják. De, hogy miképpen és mikor lett ez a nap a búcsú napja, azt senki sem tudja. Felszentelésére sem emlékszik senki. E templomban egyetlen szentnek sincs különleges tisztelete. Búcsú napján Szentbékálláról, Kékkútról, Tótiból és Monostorapátiból jönnek körmenetek. Innen Tapolcára, Szentbékállára, Monostorapátiba, Sümegre, Tótiba, Kékkútra és Csobánra mennek körmenetben.

E leányegyháznak különleges ajtatossága: nagycsütörtöktől áldozócsütörtökig az állatok dögvésze ellen minden csütörtökön szentmisét tartanak. A szentmisét a falu fizeti.

3. E leányegyháznak semmi javadalma sincs.

4. Mivel a templomnak semmi bevétele nincs, a szentegyház fenntartásáról a szegény nép gondoskodik, egyedül a hívek kegyes adományából. A templom e helyhez képest elég tiszta. Van benne kórus, orgona nélkül, szószék és padok.

5. Itt, minthogy leányegyház, az Oltáriszentséget nem őrzik és keresztelő kút sincs.

6. Öröklámpa sincs, még kevésbé alapítvány az öröklámpa olajra.

7. Gyóntatószék sincs. Elrendeltetett, hogy karigben, stólával kell gyóntatni.

8. Szenteltvíz egy edényben mindig van. Volt itt kőből készült szenteltvíz tartó, a jelenlegi leányegyházbeliek kérik, hogy hozzák vissza.

9. E templomban nincsenek ereklyék, csak az oltárköben.

10. A temető a templom körül van, de bekerítve nincs s azt sem tudja senki, hogy meg van-e áldva. Van benne kereszt, feszület nélkül.

A szentegyház szilárd anyagból épült, szentélye boltozott, a hajó gerendás mennyezetű, fazsindely fedi.

Van a faluban néhány skapulárés és kordás.

Oltár.

Válasz a 6. oldal három kérdésére.

1. Egyetlen oltár van a Mindenszentek tiszteletére. Az oltár közepén a Mindenszentek festett képe, mellette két márványozott oszlop. Az oldalait Sz. Péter és Sz. Pál szobrai zárják le.

Fentebb az építményen két festett angyal van. A másik szenten a Boldogságos Szűz cirádákkal körülvevett képe. Az oltár tetejét a sárkányölő Sz. György képe zárja le.

2. Elégséges oltárterítő van. Az oltár megáldásáról nem tudnak. Ereklék az oltárkö erekléin kívül nincsenek.

3. Megfelelő nagyságú és hiteles ereklyékkel ellátott oltárkö van. Az oltáron szentségház és négy fa gyertyatartó van.

Torony

Válasz a 6. oldal két pontjára.

1. A szentegyháznak tornya nincs. A faluban fa harangláb van, ezen kb. 50 font súlyú harang függ. Megáldásáról nem tudnak. A harangláb tetején kereszt van.

2. Nem tudják, hogy mikor szerezték be a harangot.

Sekrestye

Válasz a 6. oldal öt pontjára.

1. Sekrestye nincs, de némi felszerelést egy ládában őriznek. Éspedig: 2 vállkendő, 1 miseing, 2 karing, 2 kehelyabrosz, 3 kehelytörő, — jobban, tisztábban kellene mosni azokat — 1 kehelyfedő, 1 kehely, felső része ezüst, aranyozásra szorul, 1 kehelytányér, 2 miseruha stólvával és manipulussal, 2 csengő, 1 misekönyv. Egy zászló is van a templomban.

2. A templom felszereléséről a jámbor nép hozzájárulásából gondoskodnak. Eddig semmiféle leltár nem készült a dolgokról.

3. Oltáralapítvány nincs.

4. Sem könyvek, sem búcsúokmány, sem kiváltságlevél nincs.

5. 2 csengő és egy zászló van, amint már megjegyeztük. A már a maguk helyén említett dolgokon kívül egyébként semmi nincs.

Templomatyá

Válasz a 7. oldal három pontjára.

1. A hívek kegyes adományain kívül — részint a perselypénzből, részint hagyatékból — semmi bevétele nincs a templomnak. Ennek a pénznek szorgalmasan gondját viseli Szalay János úr, aki a plébánossal egyetértésben fedezi a nagyobb szükségleteket.

2. Mondják, hogy Istenben boldogult Modor György plébános hagyott 26 Ft-ot, amely a szőlő árából fizetendő, melyet Vásárhelyi András plébános úr vett meg. Ugyanőt kötelezték a hagyomány lefizetésére. Amint Szalay úr állítja,

ugyancsak ő tartozik 3 Ft-tal is. Továbbá ugyanazon Szalay János úr biztos helyre kiadott 36 Ft 87 kr-t.

3. A templomatyá esküt tett. Fizetése 3 Ft és a perselypénz egyharmada. Kötelezettségének jól eleget tesz. Ezen felül mentes mindennemű levélhordozás alól.

A plébános leírása fentebb található.

A plébános jövedelme

Válasz a 9. oldal öt kérdésére.

1. E leányegyházban senkinek sincs javadalom jellegű kötelezettsége a plébánossal szemben.

2. Van azonban 15 földje. Egyik vetésforgóra 7, a másikra 8. E leányegyházban a jövedelem a következő: A hívek minden évben megszántanak, bevetnek és learatnak 2 földet, azok termését betakarítják, a vetőmag leszámításával — amit a plébános ad — jövedelmez 6 pozsonyi mérőt. Ennek értéke 30 kr-ral számolva 3 Ft. A többi föld jövedelme, amit a plébános művel saját házanépével, alig egyenlő a reáfordított munka értékével. A két szekér szénát adó rétet a hívek kaszálják. Ezt szekerenként 1 Ft-tal számítva ér 2 Ft-ot. Minden pár fizet egyenként 15 kr-t, ez kitesz 16 Ft 45 kr-t. Az ígás jószággal rendelkező párok adnak évenként 1 pozsonyi mérő gabonát, az ígás jószággal nem rendelkezők fél pm-t. Ez kitesz 29 1/2 pm-t. Ennek árát mérőnként 30 kr-ral számolva kitesz 14 Ft 45 kr-t. Befuvaroznak 20 jó szekér tűzifát, amit 9 kr-ral számítva kitesz 3 Ft-ot. A stólat ugyanúgy számítva, mint az anyaegyházban, évente jelent 12 Ft-ot.

Mindez összesen kitesz 46 Ft 35 kr-t. Mindezek, főleg ami a stóla jövedelmet illeti, részben úgy rendeztetek, amint fentebb a Vizitátor Úr, részben pedig az ott jelzett plébános urak által bevezettetek.

4. E faluban nincs plébánia épület.

5. A tizenhatodról már volt szó fentebb.

Iskolamester

Válasz a 9. oldal négy kérdőpontjára.

1. Az iskolamesternek semmi állandó alapítványa, vagy járandósága nem lévén, a község népe fizeti. Kézpénzben kap tehát 7 Ft 21 kr-t, 30 p.mérő gabonát, 20 szekér fát. Éjszakai és nappali zsoltározásért és a halott kíséretéért 14 kr-t. Háza van — amint mondják — az egyház telkén. Kerítése javításra szorul. Ezt a két falu népe köteles karbantartani, mert mindkettőnek szolgál.

2. Az iskolamesternek van képessége a gyermekek tanítására, de a szegény nép nem küldi azokat tanításra. Akik küldik, azoktól évente 15 kr-t kap.

3. Tudománya ide megfelel. Erkölcisége ellen senki sem panaszkodott.

4. Eddig nem törődött a szülésznővel, akinek ellenőrzése rá tartozik.

A szülésznő esküt tett s a keresztelésre kellően ki van oktatva.

A hívek

Válasz a 9—10 oldal 10 kérdésére.

1. A leányegyházbeliek ezideig megadták a tiszteletet és engedelmességet a plébánosnak.

2. Húsvéti gyónásukat ezidén mindannyian elvégezték és máskor is elvégezték, sőt többen év közben is gyónnak és áldoznak.

3. Mindannyian magyarok és tiszta római katolikusok.

4. A szentegyházat mind a szülők, mind a gyermekek szorgalmasan látogatják.

5. A plébánosnak és az iskolamesternek adandó járandóságok tekintetében és azok házainak javításában némileg hanyagok.

6. E helységekben nincsenek másvallásúak és a gyermekét senki sem nevei közömbösségre.

7. Van néhány szokványos káromkodó, de senkiről sem hallani, hogy valami más nagy bűnben részes lenne.

8. Nincs titkos eretnek, vagy eretnekségre hajló eretnekgyanús.

9. Nincsenek különváltan élő házaselek, sem házassági akadályban leledzők, sem idegen aszszonyt tartók, sem ágyasságban élők.

10. A gyónókötelesek és a megtértek számát, valamint a lélekösszeírást az alább közöljük.

A SZENTBÉKKÁLLAI PLÉBÁNIAHOZ TARTOZÓ KÖVESKÁLI FILIÁLIS KÖZSÉG ÁLLAPOTA ÉS HELYZETE

Válasz az 5. oldal tíz kérdőpontjára.

1. A kegyúri jogot e leányegyházban kétségkívül a megyéspüspökök gyakorolják. De — amint a szegény nép által hajdan sövényből épített imaház roskadozó falai bizonyítják — ezideig semmit sem tettek kegyúri kötelezettségük teljesítésére. De vigaszul szolgálnak a mostani főpásztornak tettei és lelkesedése, aki már sok szentegyházat restaurált Isten dicsőségére.

2. Az imaház védőszentjéről semmit sem lehet tudni, s az egyházlátogatás alkalmával sem választottak védőszentet, mert az már düledezik és új templomot kell építeni. Akkor majd védőszentet is választanak. Az erdőben lévő templomromhoz (a néhai almádi bencés apátság — A ford.) pünkösöd másnapján körmenetben jönnek Keszi-ből, Szentbékkálláról, Mindszentkálláról. Diszle-ből, Tapolcáról, Tördemiczről, Tótiból, Kékkút-ról. Innen viszont a feanti helyekre járnak. Itt semmi különleges ájtatosság nincs.

Oltár

Válasz a 6. oldal három kérdőpontjára.

1. Az említett rozoga imaházban egy hasonló oltár áll, amelyen a Boldogságos Szűznek hajdan deszkára festett képe van, kétoldalt rendetlenül elhelyezett durva képecskék vannak. A földön kétoldalt Szent István és Szent László magyar királyok faszobrai állnak.

2. Az oltáron elégséges terítők vannak, de

ereklyék nincsenek, s azt sem lehet tudni, hogy valaha megáldották-e az oltárt.

3. Megfelelő nagyságú oltárkö van, de nincs hiteles ereklyékkel ellátva.

Torony

Válasz a 6. oldal két kérdésére.

1. Szokásos módon épített torony, vagy harangláb itt nincs, hanem az imaház ablaka alatt kinyúló két gerendán függ egy harang.

2. Ez az egyetlen harang kb. 50 font súlyú, de hogy ezt ki és mikor szerezte be, senki sem tudja. Állítják, hogy meg van áldva, de hogy ki és mikor, mely szent tiszteletére, azt nem tudják. Külső részén kereszt van.

Sekrestye

Válasz a 6. és 7. oldal öt kérdésére.

1. Sekrestye nincs. A templomi fehérneműt egy ládában tartják. Még pedig: 8 oltárterítő, 1 vállkendő, 1 miseing, 1 karing, 4 kehelytörlő, 3 kehelyabrosz, 1 rézkehely paténával, melynek aranyozása már elég kopott. Mindezek nagyobb tisztaságot igényelnének.

2. E leányegyház eme csekély felszerelését egyedül a jámbor nép adományaiból szerzik be. Eddig leltára nem volt.

3. Oltáralapítványok nincsenek.

4. Sem könyvek, sem búcsúengedély, sem kiváltáslevelek nincsenek, egy misekönyv, egy gyászmisekönyv s a szertartáskönyvön kívül.

5. Van egy csengő, egy zászló, négy gyertyatartó. Más semmi sincs.

Templomtáya

Válasz a 7. oldal három kérdőpontjára.

1. Egyedül a hívek kegyelete segíti valamegyest e leányegyházat, más semmi jövedelme nincs. Perselypénzt gyűjtenek a hívektől, de az oly csekély, hogy még egy fél évre sem elégséges a gyertyára, amikor misét tartanak. E kevéske jövedelemmel sem sokat törődnek, mert a pénzről semmiféle számadás nem volt.

2. Az utóbbi esztendőben semmit sem hagyományoztak a templomra.

3. A templomatya esküt tett, semmi járandósága nincs, csak ami részesedést személyesen megenged magának. Figyelmeztetést kapott, hogy kötelességének jobban tegyen eleget.

Plébános

A hét kérdésre már válaszolva fenntebb. E leányegyházban panaszkodtak az emberek azon 26 forint miatt, melyet e filiára hagyott Ft. Modor György úr s amit még nem fizetett meg a jelenlegi plébános úr az általa megvett Modor féle szőlő ára fejében.

Plébánosi javadalom.

Válasz a 9. oldal öt kérdésére.

1. Amint a plébánia területén sehol sincs a plébánosnak alapítványi javadalma, itt sincs.

2. Itt az egyik vetésforgóban van 13 földje, melyről már említés történt fentebb, a másik vetésforgóra azonban semmi sincs. Négy rétje van, de csak három szekér szénát terem.

3. A monostorapáti leányegyház hivei megszántanak az egyik vetésforgóban két földet, a másikban Szentbékállá határában ugyancsak két földet, ezek, a vetőmag leszámításával, — amit a plébános ad — teremnek kb. 6 mérőt. Ennek értéke, mérőnként 30 kr-ral számítva kitesz 3 Ft-ot. Négy rétet kaszálnak, melyen három szekér szénát terem. Szekerenként 1 Ft-tal számítva, kitesz 3 Ft-ot.

E helységben bizonyos különleges mérték szerint adóznak az egyes párok. Ez a gabona összességében nem tesz ki többet 18 pm-nél. Ennek értéke mérőnként 30 kr-ral számolva 9 Ft-ot jelent. A többi földeket a plébános úr művelteti házanépével, melynek munkadíja nagyjából egyenlő a hozadékával.

Az esketésnek szabad stólája van, ami évenként alig tesz ki 4 Ft-ot. A keresztelés és az avatás után 24 kr-t számítva, kap kb. 1 Ft 12 kr-t. Temetés után hasonlóképpen 24 kr-ral számítva, kap talán 48 kr-t. Az új asszony avatásáért — „per strophium” — (kendőt kap — A ford.) van talán 30 kr. A teljes összeg kitesz 6 Ft javadalmi bevételt és a hivektől kap 37 Ft 45 kr-t.

Iskolamester

Válasz a 9. oldal négy kérdőpontjára.

1. E faluban az iskolamester számára nincs semmi alapítvány, vagy természetbeni járandóság. De a falu ad neki 5 Ft-ot készpénzben. Minden egyes pár ad egy csekély gabonát, úgy, hogy a teljes gabonajárandósága mindössze 12 pm-t tesz ki. Minden fogatos gazda bevisz neki egy kocsit fát. Egy hold földet megszántanak számára, de le sem aratják, be sem hordják. A halott kíséretéért, az éjszakai és nappali zsolttározásért mindössze 25 dénárt kap. Van a falutól kijelölt háza.

2. A gyermekek oktatásának eleget tesz, de senkit sem küldenek hozzá oktatásra. A tanítási tanévenként, gyermekenként 25 dénárt kap.

3. A helységhez képest elég művelt. Ellene senkinek sincsen panasza.

4. Eddig nem volt gondja a bábaasszony oktatására. Erre a feladatára most figyelmeztetést kapott.

A bábaasszony tisztos személy, esküt tett és kellően ki van oktatva a keresztelés módjára.

Hivek

Válasz a 10. és 11. oldal 10 kérdésére.

1. A plébánosnak nincs semmi panasza e leányegyházbeliekre.

2. Húsvéti gyónásukat mind elvégezték, sőt év közben is többször gyónnak és áldoznak.

3. Jelenleg mindannyian magyarok és katolikusok.

4. Amennyire a távolság és az időjárás engedi, szentmisére eljárnak mind az anyaegyházba, mind a másik leányegyházba. Gyermekeiket is küldik.

5. Plébánosukat csak immel-ámmal fizetik.

6. Amint a faluban senki sincs másvallású, úgy egyes házasságban élők sincsenek, sem közömbösen nevelt leányok.

7. Van néhány szokványos káromkodó, de senki sem leledzik valami más súlyosabb vétségben.

8. Eretnekgyanus nincs, sem eretnek-pártoló.

9. Nincsenek különváltan élő házások, vagy valami házassági akadályban leledzők, senki sem tartja magánál másnak a házastársát.

10. Hány gyónóköteles, hány megbérmált van, alább következik.

A SZENTBÉKKÁLLAI EGYHÁZHOZ TARTOZÓ REFORMÁTUS ÉS EVANGÉLIKUS ERETNEKSÉGGEL FERTŐZÖTT LEÁNYEGYHÁZAK ÁLLAPOTA ÉS HELYZETE ÉS PEDIG ELŐSZÖR KÜVÁGÓ-EÖRS

Hogy milyen helyzet és állapot van ebben a leányegyházban minden szempontból, akár a hitek, akár a templom tekintetében, mind a jelenben, mind a múltban, abból az egy tényből bőségesen kiviláglik, amit közlök: Ugyanis ebben a községben annyira elterjedt az eretnecség, hogy a meggyökerezett eretnecség és a kiirtott régi hit bizonyosságául még e község neve is változást szenvedett. Azelőtt ugyanis, mint a régi okmányokból kitűnik, Boldogh Asszony Eörsnek neveztek. Kétségtől a Magyarok Nagyasszonyának különös tiszteletéből s a templom is az ő mennybevitelének tiszteletére volt szentelve, amely most a gonoszok kezében nyögi rabságát s várja sóhajtozva szabadulását. Hogy ez egykor megtörténjék, néhány általam megfigyelt dolgot a jövődő használatára ide jegyzek. És pedig:

Templom

Válasz az 5. és 6. oldalon található 10 kérdésre.

1. Hogy ki volt hajdan e templom kegyura, senki sem tudja. Horváth Ferenc, Mindszentkállá iskolamestere azt állítja, hogy Bárány Ferenc kezében van néhány templomra vonatkozó irás.

2. A búcsú napját hajdan e templom a Menynyekbe felvett Boldogh Asszony ünnepén ülte, akinek tiszteletére a templom épült s ezért hajdan a falu neve is Boldogh Asszony Eörs volt, de az eretnek gonoszság az Ég és Föld Nagy Királynéjának nevét gonosz gyűlöletből Küvágó Eörsre változtatta. Senki sem tudja, hogy a megszentelt templom meg volt-e áldva, vagy fel volt-e szentelve. Semmiféle ájtatosság nincs e

faluban, sőt minden jámborság annyira megszűnt, hogy még akiket katolikusoknak tartanak, azok is csak névleg azok.

3. E templom hajdani javadalma nem volt megvetendő. Mondják, hogy kb. 75 földje volt, továbbá 15 rétje és bizonyos szőlője, melyek jelenleg kevés kivétellel az eretnekek kezén vannak.

4. Hogy a templomot régi romjaiból miképpen és kik restaurálták és hogy jelenleg is miként tartják fenn, tüstént látni fogjuk alább.

5. Erre az ötödik, továbbá a hatodik, hetedik nyolcadik és kilencedik pontra vonatkozólag itt és most semmi észrevétel nincs.

10. A katolikusoknak és reformátusoknak közös temetője a templomtól távol, Kis Eörs területén fekszik, a romtemplomnál. Ebben az esperes közreműködésével újabban keresztet állítottak fel, s azt felszentelték. Az Úr 1751-ik esztendejében, június 1. napján. Ezen alkalommal egy másikat is megáldottak a falu közepén. Az ünnep kedvéért nagy katolikus hívősereg zarándokolt oda s a katolikusok örvendezése s az eretnekek haragja és dühöngése közepette trombiták, dobok hangja közt szentelték Istennek, s a nagyszámú népnek szentbeszédet tartottak.

Oltár és felszerelése

A 6. oldalon lévő kérdőpontoknak itt nincs helye, mivel sem oltár, sem hozzá tartozó felszerelés sincsen.

Harangláb

Válasz a 6. oldal két kérdőpontjára.

1. Van a római katolikusok részére a falu közepé táján egy újonnan felállított harangláb, melynek tetején egy kis kereszt is van.

2. E haranglábban egy kb. 109 font súlyú harang függ, amelyet újabban szereztek be, egyrészt az eretnekektől elvett 40 Ft-ból, másrészt a jámbor nép adományából. Mondják, hogy a harangot Acsády Ádám püspök áldotta meg. E harang a Szent György szőlőhegy tulajdona volt, de ott nagyobbakat akartak szerezni s így vették meg. Azt állítják, hogy Szent György tiszteletére van szentelve.

Alább szó lesz mind a templomhoz csatlakozó, mind az attól különálló toronyról.

Sekrestye

A 6. és 7. oldal öt kérdésének nincs helye, mert nincs sem sekrestye, sem imaház, sem pedig semmiféle odatartozó dolog.

Templomtanya

Válasz a 7. oldal három kérdésére.

1. E leányegyháznak eddig semmi jövedelme nem volt, sem adomány, sem perselypénz. Arra alkalom sem volt. Most azonban kérésemre a T. Szala Vármegyétől kapott 25 Ft-ot, Ft. Lenthy

István püspöki helynöktől pedig 100 Ft-ot. Ez a pénz biztos helyen van.

2. Ezen összegben kívül semmi pénze nincs e leányegyháznak.

3. Templomatyát is csak újabban rendeltünk és az esküt is letette. Fáradságáért egyedül Isten jutalmazza. A falu katolikus lakói közül néhányan buzgolkodnak Isten házáért.

Plébános

Róla már fenntebb szó volt.

Plébánia javadalom

Rövid válasz a 9. oldal öt kérdésére.

1. Plébánosnak itt semmiféle járandósága, vagy javadalma sincsen.

2. Sem telke, sem pedig ingatlana nincs a plébánosnak, mivel mindezeket részben a nemeség, részben a prédikátor használja. Alább ezt látni fogjuk.

3. A betegek ellátásáért 8 Ft-ot kap.

4. Plébánia ház és hozzátartozandóság nincs, ezeket, ahogy már mondtuk, a prédikátor foglalta el.

5. A plébánosé a bor tizenhatoda az ecséri szőlőhegyen, ahol a püspökségnek tizedjárandósága van. Ez a tized átlag kb. 8 akót tesz ki. Semmi másból nincs a faluban tized, s így tizenhatod sem.

Iskolamester

Válasz a 9. oldal négy kérdőpontjára.

1. Az iskolamesternek alapítványi, vagy más állandó javadalma nincs. A nemrég fogadott mesternek egyedül a hitközség fizet páronként 7 kr-t és negyed mérő gabonát. Temetésért s a vele együttjáró éjszakai és nappali zsoldozásért 24 dénárt kap. A hitközség felszánt neki egy hold földet a tavaszi és egy holdat az őszi alá, s ennek termését betakarítja. Lakóháza még nincs más, mint amit a község kijelölt. Annak építésére törekszenek.

2. Feladatának eleget tesz, tanítván a gyermekeket. Ezek mindegyikétől negyedévenként 25 dénárt kap.

3. Megfelelő képzettséggel rendelkezik, példás életű, s erre a helyre különösen alkalmas.

4. Meghagytuk neki, hogy gondja legyen a bábák oktatására.

Két bábaasszony van. Mindkettő katolikus, s mindkettőt kioktattam a keresztelés helyes módjára.

Hívek

Válasz a 9. és 10. oldalon látható tíz kérdőpontra.

1. Mivel a plébánost a nagy kiterjedésű plébánián a szétszórt hatalmas tömegű híveknek gondja szertföltött lekötik, nem képes nyájának képét kellően megismerni. Ezeknek a leányegyházbelieknek — akik tőle távol vannak s őket ritkán láthatja — hibáiról nem beszélhet, de eddig senki sem szegült ellene.

2. Mondják, hogy e leányegyházban sokan elhanyagolják az évi gyónást és a húsvéti szentáldozást, és senkit sem lehet dicsérni itt a gyakori gyónás és áldozás miatt. De nem is csoda, hiszen a plébánosok e környéken rendkívül elfoglaltak és távol is vannak.

3. A lakosság tiszta magyar, de nagy része az igaz magyaroktól idegen a pestises luteri és kálvini hit miatt. Mert ebben az Apostoli Országban némely helyen az ellenséges ember az Égi Atya bűzájába konkolyt hintett, s itt annyira elnyomta a nemes gabonát, hogy alig egy-két kalász maradt elnyomatlan.

Itt Kálvin felett Luther uralkodik, s ezért prédikátoruk és iskolamesterük őt követi, s maguk között annyira összetartanak, hogy a más hitet vallók is az ő prédikátorukat hallgatják és fizetik, még ha a kálvini tanok ellen harsog is és az összes szentségeket is az ő módján veszik, halottaikat vele temetik. Hasonlóképpen gyermekeiket a lutheri iskolában taníttatják. Itt a szülők és a gyermekek között akkora különbség van, hogy bár mindkét szülő kálvinista, gyermekeik mindannyian, vagy többségükben Luthert hallgatják.

4. Igen kevesen vannak itt, akik szorgalmasan járnak szentmisére, nem beszélve arról, hogy háznépüket, vagy gyermekeiket Isten igéjének hallgatására ösztönöznék. Mivel a szentmise innen messze van, sokan eddig a prédikátor, vagy az iskolamester beszédeire szoktak járni. Ezeket ismételtén figyelmeztettük, s ezért kissé rendtertek, főleg mióta iskolamesterük van.

5. Plébánosukat és mesterüket szorgalmasan fizetik, s az iskolamesternek kiutalt háznak szorgalmasan gondját viselik. A kálvinisták betegségükben az úgynevezett úrvacsora vételére többnyire saját prédikátoraikat hívják, az egészségesek pedig vagy Köves-Kállyára, vagy Monoszlóra mennek (mert egyedül ezt nem szolgáltatja ki nekik a luteránus prédikátor).

6. E leányegyházban sok vegyesház van, s gyermekeiket is eltérítik a Kegyes Katolikus Anyától, amint alább a lélekösszeírásból is ki fog derülni. Ezelőtt több katolikus szülő közömbösen nevelte leányát, de most már megjavultak.

7. Nem kevés szokványos káromkodó van, más bűnökben leledzők azonban nem találhatók.

8. Ez ideig több névleges katolikus volt, akik életük és erkölcsük után ítélve — tiltott napokon húst fogyasztottak, a vallási dolgokkal nem törődtek — szinte eretnekek voltak, s amint erkölcsük, úgy hitük is olyan volt, mint akik katolikus létükre félig eretnekek.

9. Nincsenek különálló házások, vagy valamilyen házassági akadállyal gátoltak, sem nőrablók, vagy idegen asszonyt tartók.

10. Hogy hány gyónóköteles és hány megtért van, azt a lélekataszter tüstént feltünteti.

Bizonyos megjegyzések

A templomra, a tornyokra, a földekre, rétekre, szőlőkre, a prédikátor és az iskolamester házaira és az iskolákra vonatkozólag.

1. A másvallásúak sem tagadják, hogy a templom romokban hevert, s azt a katolikusok szorgalmával, munkájával és költségével építették újjá, bár a másvallásúak is közreműködtek.

Azt sem tagadják, hogy annak fenntartásához részben munkájukkal, részben pénzzel, részben pedig a községi korcsma és mészárszék jövedelméből a katolikusok is hozzájárulnak mindmáig. Ugyanígy a tornyokat is — melyeknek egyike a templomhoz kapcsolódik, a másik külön áll — ők állították és tartják fenn.

Ugyanígy van a prédikátor és az iskolamester házával és az iskolaházakkal, melyek mind a templom ősi telkén állnak.

2. Megjegyzendő, hogy a harangok közül kettő ősi időkből való, több szavahihető ember állítja, hogy régen a katolikusoké volt. A harmadikat újabban vették, a katolikusok együtt a másvallásúakkal. Ennek vételéhez a katolikusok 1751-ben 40 Ft-tal járultak hozzá, azért, hogy ez egészen a másvallásúaké legyen, ezt a mostani katolikusok nem használhatják, de a két régit, melyekhez úgy látszott, hogy nincs joguk, ezentúl használhatják.

3. A templom számos földjét részben a nemeség, részben a prédikátor és az iskolamester használja, a réteket és a szőlőt mind a prédikátor élvezi. De egy részét a katolikusok is, de csak négyet vagy ötöt. Felszólítást kaptak, hogy amint plébánost helyeznek ide, azonnal vissza kell adniok.

Jó lenne a katolikus nemeseket bíróilag felszólítani, hogy a földeket önként adják vissza, a másvallásúakat is rá kell venni; s ha ezeket meg lehet győzni, semmi akadálya, hogy a prédikátor is visszaadja a magánál tartott földeket.

4. Mind a prédikátort, mind az iskolamestert tilalmazni kell a kálvinisták szolgálatától, ezeket el kell távolítani amazoktól. Így ugyanis a luteránusok lényegesen meggyöngülnek, mi pedig a megosztott ellenfeleket könnyen legyőzhetnénk, mivel a prédikátornak nem lenne annyi jövedelme, s a reformátusok gyermekeiket a mi iskolamesterünkkel taníttatnák, a luteránus mester jövedelme csökkenne, a mienké növekedne, s ami a dolog veleje: az igaz hit tanait és elveit a gyermekek a betűvetéssel együtt hathatósabban elsajátíthatnák, s végül maguk a kálvinisták sürgetnék a katolikusokkal együtt, hogy a szőlők, a mészárszék és a korcsma jövedelméből a plébános és az iskolamester fenntartását szolgáló jövedelmet a falu nekik kiadja. Most ugyanis már régóta a prédikátornak és a luteránus iskolamesternek fizetik.

Hasonlóképpen:

5. A vegyesvallású lakosok, vagyis ahol az egyik fél katolikus, a másik luteránus, vagy kálvinista, vagy az egyik luteránus, a másik kálvinista, az a házaspár, amelyik a saját vallása papjának, vagyis a katolikusnak, vagy a kálvinistának szolgálatát nem tudja igénybevenni, gyermekeit katolikus plébánossal kereszteltesse, halottaikat is vele temettesse. Kényszerítsék arra is őket, hogy a kálvinista és a luteránus vegyes házasságokat ne merészeljék egyik prédikátor előtt sem megkötni.

6. A prédikátor minden ténykedés stóladíját — még a luteránusok esetében is — előzőleg köteles a katolikus plébánosnak lefizetni. Ez ugyanis királyi rendelet.

7. Mind a prédikátor, mind az iskolamester az ismételten előforduló kiszállások (excursiones) alkalmával magánházakban, vagy nyilvánosan mondott, de számukra nem engedélyezett beszédek miatt — melyeket kegyes királyi rendeletek tilalmaznak és amelyeket ismételten tilalmaztak — szigorúan megbüntethetők.

8. Gondosan ügyelni kell, nehogy másvallású bábaasszonyt válasszanak és ahogy az iskolamesterek a tanításban, de főleg a gyermekek keresztény oktatásában gondosan ráneveljék őket az eretnekek megcáfolására.

9. Végül lássuk e helység összeírását, mivel a falu új plébánia és anyaegyház lesz.

**A SZENTBÉKKÁLLAI PLÉBÁNIÁHOZ
TARTOZÓ
KÖVESKÁLI FILIÁLIS KÖZSÉG
ÁLLAPOTA ÉS HELYZETE**

Templom

Röviden válaszolva az 5. és 6. oldal tíz pontjára.

E községben nincs katolikus templom, csak egy nagyrészen elpusztult rom, de hogy ez melyik szent tiszteletére volt hajdan szentelve, annak még emlékét is kiirtotta a két uralkodó eretnecség, a kálvinista és a luteránus. Amint a még látható romok bizonyítják, ez az épület rendkívül szép volt (fuerit pervenustus), de hogy ehhez hajdan milyen birtokok tartoztak, arra senki sem emlékszik.

A község részben a püspöké, részben különféle — többnyire másvallású — nemeseké.

Mivel a kálvinisták többségben vannak, az ő hitükön lévő prédikátort és iskolamestert tartanak, akik azonban a luteránusoknak is szolgálnak. Van egy náddal fedett nagy szobából álló imaházuk, amely a prédikátor lakásához kapcsolódik.

A falu lakóinak közös temetője az említett romos szentegyház körül van, kerítése nincs, kereszt sincs benne.

A fából készült harangláb ugyancsak közös, rajta egy kb. 60 font súlyú harang függ. Ezt a katolikusok a másvallásúakkal közösen vették. De megáldva nincs.

Mivel itt semmi olyasmi nincs, amit egyébként fel kellene jegyezni, áttérünk néhány dolog leírására. És pedig:

1. A szentbékállai plébános semmit sem kap az itt rejtőző katolikusoktól. Ha beteghez hívják, szívesen kimegy.

2. Több vegyes és tiszta katolikus házaspár van, de gyermekeiket a kálvinista iskolába küldik, s így magától értetődik a romlás veszélye. Erre figyelmeztettük őket.

3. Néhány kivételével a másvallású beszédekre járnak.

4. Egy pár vegyes házaspár gyermeke már kálvinista, vagy luteránus lett.

5. A prédikátor a megfelelő keresztelési mód-

ra alig van kiképezve, mégis több katolikusnak gyermekét megkeresztelni és halottaikat eltemetni merészeli. Néhány katolikus csavargó egyént, főleg tapolcai cigány nőkkel összeeskettett, akik közül az egyik férfinék él a felesége, s azért az illetőt elfogták — amint hallani lehet — és Marcaliba szállították.

6. Mivel a faluban néhány katolikus leányt közömbösen neveltek és akkor választottak valamilyen vallást, amikor férjhezmentek, gondosan ügyelni kell arra, hogy ez újból meg ne történjen.

7. A falu katolikusait noszogatni kell arra, hogy misére járjanak és hogy gyermekeik oktatására katolikus iskolamesterről gondoskodjanak.

E községben katolikus bábaasszony van, s mivel iskolamester nincs, reája nagyobb gondot kell fordítania a plébános úrnak.

Végül 8. Utána kell nézni, hogy a templomhoz hajdan milyen javadalmak tartoztak s vajon azokat a prédikátor, vagy valamely egyéb másvallású nemes birtokolja-e?

**A SZEPEZDI EGYHÁZ HELYZETE
ÉS ÁLLAPOTA**

amely ugyan nagyjából Luther és Kálvin követője és ott semmi sem tartozik a római katolikusokra, de azért néhány dolgot pontról pontra megemlítené vélek.

Először: Ez a helység a szentbékállai plébánia leányegyháza, attól legkevesebb két óra járásra fekszik. E nagy távolság és a sok filia miatt a szentbékállai plébános képtelen a szükséges gondoskodásra. Így érthető e helységben az eretnecség növekedése.

Másodszor: E község nagyjából a veszprémi püspöké, részben pedig másvallású nemesek tulajdona.

A kegyúri jog kétségtelenül az egyházmegye püspökét illeti.

Harmadszor: Van valamiféle épület, amit könnyen restaurálni lehetne, mert összes falai állnak és a boltozott szentély is ép. Azelőtt a másvallásúak is látogatták, de elhagyták, amikor az esperes helyre akarta állítani. Összejövetelük céljára egy falusi házat választottak.

Negyedszer: Annak ellenére, hogy a helység lakói többségben kálvinisták, mégis luteránus iskolamestert tartanak, aki prédikál, postillákat olvas fel, a gyermekeket tanítja, temet és szinte minden prédikátori teendőt végez. Mindkét felekezeti fizeti.

Ötödször: Az itteni iskolamester, akit a kegyes királyi rendelkezés szerint minden jogtalan ténykedéstől eltiltottak és a Nemes Vármegyéhez idéztek, elhagyta helyét. Ügyelni kell, hogy az újonnan bevezetett ne kíséreljen meg hasonlót és ha a falu lakói megpróbálnák az iskolamestert erre rávenni, gondoskodni kell, hogy még a reményét is elveszítsék a mester alkalmazásának. Az iskolamester pedig mindörökké megfosztassék hivatalától. Ha pedig megkísérelné a kálvinisták szolgálatát, mint a saját vallásától idegeneknek

szolgálat büntetés végett a Hatóságnak jelentendő.

Végül pedig, ha a falu lakói megkísérelnék a kálvinista iskolamester bevezetését, mivel ott ilyen vallásgyakorlat nem volt, eljárást kell ellenük indítani e vakmerő kezdeményezés miatt.

Ezen eljárás mellett könnyen lehet katolikus mestert bevezetni, főleg azért, mert templomuk nincs, a falu házában gyűlnék össze, ezért abba csak egy katonát kell helyezni, aki ott telet s így onnan kiszoríthatók.

Hatodszor: Amint mondják, a hajdani szentegyház Sz. András apostol tiszteletére volt szentelve.

Hetedszer: Állítólag hajdan négy földje volt a templomnak, melyeket változó vetésforgóban a község lakói a másvallású iskolamester számára művelnek és használnak. Azt mondják, hogy egy kis rét is tartozott hozzá, melyet a község ugyan csak a mester részére kaszál.

A harangláb

Van egy fából ácsolt harangláb, melyen egy kb. 40 font súlyú harang függ. Nincs megáldva, az egész község gondoskodik róla és használja. Beszerzésének idejét senki sem tudja.

Temető

A temető a régi templom mellett van. Kereszt nincs benne. Az egész falu lakói közösen használják. Hajdan fallal volt körülkerítve, de már teljesen leomlott, s ezért kerítése nincs.

Katolikus mester hiányában a római katolikusok is az evangélikus tanítóval temettetik halottaikat.

A plébános jövedelme

Mivel a plébános csak a betegek ellátására jár ki, és ha hívják —, ami ritkán esik meg — a temetésekre, más járandósága nincs, mint esetenként 25 kr. minden egyes portától — amely mindössze 2 Ft-ot tesz ki.

Hivek

A hivek mind magyarok, de a katolikusok a kálvini és lutheri konkollyal vannak meghintve, úgy hogy Krisztus tiszta búzája már majdnem teljesen el van nyomva.

Allítólag minden katolikus elvégzi húsvéti gyónását, senki sem eretnekgyanus, de közülük sokan nem csak hithidegek; mivel a plébániák nagy távolsága miatt szentmisére nem járhatnak, ezelőtt a másvallásúak könyörgéseire és prédikációira jártak.

A katolikusok gyermekeiket Szentbékállára viszik keresztelni, s ugyanott esküsznek a jegyesek. A lutheránusok pedig Kövágóeörsre, végül a kálvinisták Köveskállýára járnak.

Megrögzött istenkáromlók nincsenek, más vétet sem lehet találni, vagy hallani.

Hány házaspár van, milyen veszély fenyegeti gyermekeiket, kik és hányan vannak a gyónókötelesek, a lélekösszeírásból tűnik ki.

A ZÁNKAI LEÁNYEGYHÁZ HELYZETE ÉS ÁLLAPOTA

A szentbékállai plébániához tartozik, melytől kb. 2 óra járásra fekszik. E község földesura részben a Kismartoni Herceg, nagyobb részben azonban másvallású nemesek és szabadosok.

Volt itt hajdan egy szép templom, ahogy a még ma is álló falak és torony bizonyítja, de senki sem tudja, hogy kinek a tiszteletére volt szentelve s azt sem tudják, hogy milyen javadalom tartozott hozzá.

A lutheránusok egy házat merészelték a községben építeni összejöveleikre s iskolamestert is fogadtak, holott a lakosok nagyobb részben kálvinisták. De imaházukat a Megyéhez intézett kérésre lerombolták, az iskolamestert pedig hivatalosan figyelmeztették, hogy tovább ne merészeljen működni. Vigyázni kell tehát, nehogy a jövőben megvesse itt lábát a gonoszság. Gondoskodni kell katolikus mesterről és a régi templom helyreállításáról, ha az adakozásból megvalósítható lenne.

A falu összes lakói az említett szentegyház mellé temetkeznek, hajdan be volt kerítve, de most hiányzik. Kereszt sincs benne.

Fa harangláb van, amelyen egy harang függ, amit a falu közösen vett. Megáldva nincs. A falu minden lakójának közös tulajdona, valláskülönbőség nélkül.

E leányegyházban a csekély katolikuság nagy lelki veszélyben van. Ugyanis a plébániák nagy távolsága miatt alig tudnak valaha is misére menni, ezért a szülők, akik maguk sem rendelkeznek elégséges vallási ismeretekkel, gyermekeiket sem tudják keresztény módon nevelni. Ezért a gyermekek a mindennapi érintkezés következtében az eretnek fertőzést könnyen megkapják és mind teljesen elidegenednek a szent dolgoktól.

A plébánosnak innen semmi jövedelme sincs, ha beteghez hívják, akkor kijön, a gyermekeket keresztelni hozzá viszik, nem különben a jegyesek esküvőre hozzá mennek. Az eretnekek saját szektájuk szerint vagy Moroszlóra, vagy Kúvágó-Eörsre járnak.

Tizenhatod e faluban nincs, mivel tizedet sem szed senki. A nép jövevény, többségében német és kálvinista. Megrögzött istenkáromló nincs, egyéb súlyosabb bűn sem fordul elő.

A MONOSZLÓI EGYHÁZ HELYZETE ÉS ÁLLAPOTA

A szentbékállai plébániához tartozik s az anyaegyházról kb. 2 óra járásra fekszik.

Kálvinista prédikátora van, aki úgy saját, mint a lutheránus vallásúaknak egyaránt szolgál.

Mivel a római katolikusoknak jelenleg semmiük sincs e községben, ami feljegyzésre szorulna, csak néhány megjegyzésre érdemes dolgot említetk.

Először: Különféle nemesek a földesurak. A Kismartoni Hercegnek is van némi birtoka a faluban. Mondják, hogy hajdan a veszprémi püspöknek is volt itt birtokrésze.

Másodszor: Volt itt hajdan díszes templom, amely romos volt ugyan, de falai s a boltozott szentély még állt, amikor a református és evangélikus vallású lakosok 1746-ban restaurálni merészelték s azóta ott tartják összejöveteleiket.

Harmadszor: Amint mondják, a régi egyházhöz hét föld s egy rét tartozott, amely 2 szekér szénát termelt. Mindezt a református prédikátor használja. Hogy mikor, ki, milyen feltétel alatt adta át neki, senki sem tudja.

Negyedszer: Fa harangláb van. Benne egy kb. 50 font súlyú régi harang. Beszerzéséről senki semmit sem tud. Megáldásáról sem tudnak. A falu lakói közösen használják.

Ötödször: A temető a falun kívül van. Kerítés, kereszt nincs és megáldva sincs. Már régen enélkül kezdték használni. Az egész lakosság vegyesen ide temeti övéit.

Hatodszor: Itt a kálvinizmus annyira eluralkodott, hogy a prédikátornak nem csak a kálvinisták és lutheránusok, hanem a római katolikus lakosok is kényszerültek megadni minden fizetséget. Ez megtiltatott nekik és ügyelni kell, ne hogy ilyesmi újból előforduljon.

Hetedszer: E községben a prédikátor mindenféle hitvallású embernek különbségtétel nélkül szolgál, keresztel, temet és esket, még a római katolikusoknak is, akik azt állítják, hogy a templomok távollága miatt katolikus helyekre nem tudnak vasárnaponként és ünnepnaponként eljárni. Az Isten ígéjére vágyakozva, a prédikátort hallgatják. E felette veszedelmes dologtól tiltottuk őket.

Nyolcadszor: Iskolamester e faluban jelenleg nincs, sem iskolaépület. A prédikátor kétségkívül a plébánia javadalmát használja.

Kilencedszer: A nép teljes egészében magyar, de amint már említettük, három vallású.

Amíg kálvinista iskolamester volt, egy arra használt házban tanított, gyermekeiket a római katolikusok is oda küldték tanulni, amit megtiltottunk.

Tizedszer: A szentbékállai plébános úr ide csupán a betegek ellátása végett jár ki, akinek ez ideig semmi fizetést nem adtak. Tizenhatod itt sincs, mivel senkinek sem adnak tizedet.

Tizenegyedszer: Mondják, hogy húsvétra minden katolikus meggyónik, de azt is mondják, hogy egyesek csak névleg katolikusok. Más vétések nincsenek, mint hogy némelyek megrögzött káromkodók.

Tizenkettedszer: Megjegyzendő, hogy mivel a lakosok a Pesti Commissio után királyi engedély nélkül merészkedtek a régi szentegyházat felújítani — holott ezt hatóságilag tilalmazták —, a Nemes Vármegye szorgalmazásával talán vissza lehetne tőlük venni.

A HENYEI EGYHÁZ HELYZETE ÉS ÁLLAPOTA

amely ugyanazon szentbékállai plébánia leányegyháza. Az anyaegyházról másfél órányira fekszik.

szik. Van kálvinista prédikátora, aki egyaránt szolgálja a saját és a lutheránus híveket.

Bár e helyiségben a római katolikusoknak semmijük sincs, az esetleges jövő szempontjából érdemes némely dolgot feljegyezni.

Először: A jelenlegi prédikátor kb. 10 évvel ezelőtt mint utolsó iskolamester működött itt, s most mint első prédikátor szolgál. Mert ezelőtt csak iskolamesterek voltak itt, s a nép a monoszólói prédikátorhoz szokott járni elintézni az elintézendőket.

Másodszor: E helységben semmi nyoma sem látszik a régi szentegyháznak, hihető tehát — s ezt nem ártana esetleg kivizsgálni —, hogy azt lebontották és az újabban épített imaházat annak helyére emelték. Ezt a királyi engedély nélkül történt imaházépítést s a prédikátor bevezetését jelenteni kellene Ófelségének, s az imaházat el lehetne tőlük venni, s a prédikátor is eltávolítható lenne.

Harmadszor: A községet a nemesség mint sajátját birtokolja.

Negyedszer: Mondják, hogy a templomnak hajdan volt hat földje és két rétje, amely két szekér szénát termelt. Mindezt a prédikátor használja bizonyos szőlővel együtt, amit a falu népe szokott megművelni.

Ötödször: A helyiségnek nincs iskolamestere, hanem a prédikátor tanítja nem csak a kálvinisták és lutheránusok gyermekeit, hanem a római katolikusokét is, amitől eltiltatott és ügyelni kell, hogy ezt ne merészlje többé megkísérelni, mert különben még az iskolamesteri, vagy prédikátori hivatalának gyakorlásától is el lehet tiltani addig, amíg az egész úgy nem tisztázódik a fentebbi második pont értelmében.

Hatodszor: A temető közös, megfelelő kerítése nincs, meg sincs áldva és kereszt sincs benne.

Hetedszer: Van a helységben egy fából készült harangláb, rajta egy kb. 50 font súlyú harang. Megáldva nincs. A falu népe szerezte be, ezért közösen használják.

Nyolcadszor: Mivel katolikus mester nincs, a katolikus halottakat is a prédikátor temeti, néhány napján keresztel is.

Kilencedszer: A falu lakói mind magyarok, de többségük Kálvint követi, néhányan pedig Luthert.

Tizedszer: A plébánosnak semmi javadalma nincs e községből.

Tizenegyedszer: A katolikusok csak névleg azok, egyébként magatartásuk eretnek, szentmisehallgatással alig törődnek, a prédikátort hallgatják, gyermekeiket is hozzá küldik oktatásra. Sok megrögzött káromkodó és ünneprontó van közöttük.

A lélekösszeírás alább következik.

A DÖRÖGDI LEÁNYEGYHÁZ HELYZETE ÉS ÁLLAPOTA

amely ugyanazon szentbékállai plébániához tartozik, az anyaegyházról könnyű három óra járásra fekszik.

Mivel ez a leányegyház a kálvinista és lutheránus tanok terhe alatt nyög és a római katolikusoknak itt semmijük sincs, néhány dolog megjegyzendőnek látszik.

1. E falu földesura Méltóságos Talián Ignác úr, Tekintetes Szegedy Ferenc úr és Sárosy Sámuel úr. Hogy melyik a kegyúr, nem tudható. Méltóságos Talián úr mintegy nyolc évvel ezelőtt kezdett egy kápolnát építeni, de még nem fejezte be. Volt itt egy nagyon régi és nagyszerű szentegyház, melynek újjáépítésére semmi remény sincs.

2. A temető a falu közepén van, kerítés és kereszt nélkül, hihetőleg soha sem volt megáldva. A falu minden lakójával közös, a katolikusokkal, az ágostai és a helvét hitvallásúakkal.

3. Van egy kb. 50 font súlyú harang, amely fa haranglábon függ. Közösen vették a falu lakói, megáldva nincs.

4. Bár csak egyetlen helvét hitvallású lakos van e faluban, a község mégis kálvinista prédikátort tart, aki az ágostai hitvallásúaknak is szolgál, az úrvacsoraosztás kivételével. E ténykedéstől hatóságilag tilalmazták.

Osszejöveleiket egy dűledező fatemplomban tartják, amely a prédikátor házához kapcsolódik. Újraépítését megtiltották.

5. A községnek nincs iskolamestere. Gondoskodni kell katolikus mester bevezetéséről.

6. Ide a plébános kijön, ha beteghez hívják, de semmi fizetést nem kap fáradságáért. Javadalmazására semmiféle ingatlan nincs.

7. A falu népe tiszta magyar, legnagyobbbrészt lutheránus. Van néhány megrögzött káromkodó. A katolikusok szerfölött hithidegek.

A SZENTBÉKKALLAI ANYAEGYHÁZHOZ LEÁNYEGYHÁZKÉNT TARTOZÓ KAPOLCS HELYZETE ÉS ÁLLAPOTA

Templom

Válasz az 5. és 6. oldalon látható 10 kérdőpontra.

1. E leányegyházban senkinek sincs kegyúri joga, mivel a falu többféle — nagyobbbrészt lutheránus és kálvinista — nemes kezén van.

2. Az újabb években a katolikus hívek buzgó-sága egy sövény imaházat épített, s ezt a Méltóságos Püspök Úr 1746-ban megáldotta. Nincs saját védőszentje. Ez ideig innen sehova sem ment búcsús körmenet, sem ide nem jöttek, sehonnán. Semmiféle külön ájtatosság nincs.

3. Sem ingó, sem ingatlan vagyona nincsen.

4. Az oratorium fenntartására, mivel újonnan létesítette a szegény nép, eddig nem volt gond. De semmi javadalom nincs annak fenntartására. Eddig megfelelően gondozzák és elég tisztán tartják. Kórus, orgona és szószék nincs. Néhány nagyon egyszerű pad azonban van benne.

5. Az oltáriszentséget nem őrzik itt és keresztelő kút sincsen.

6. Öröklámpa nincs, következésképpen alapítvány sincs a lámpaolajra.

7. Gyóntatószék nincs, azért a gyóntatás az oratoriumban történik, mindenki szemeláttára.

8. Itt eddig ritkán szenteltek vizet, azért csak

ritkán volt elhelyezve egy kis cserépedénykében.

9. Szent ereklyék nincsenek.

10. Van temető a templom körül — közös a másvallásúakkal — nincs elég jól bekerítve. Hogy valaha megáldották-e, senki sem tudja. Benne újonnan felállított feszület nélküli kereszt van.

Néhány skapulárés és kordás is van a faluban, de nyilvános ájtatosságot nem tartanak.

Oltár

Válasz a 6. oldal három kérdésére.

1. Egy kis oltár van ezen oratoriumban a Szent Háromság tiszteletére.

2. Megfelelő mennyiségű terítővel el van látva. Maga az oltár mindössze néhány képecskéből áll. Az oratoriummal egyidőben áldotta meg ugyanaz a főpásztor.

3. Megfelelő nagyságú oltárkö van, előírással pecséttekkel.

Harangláb

Válasz a 6. oldal két pontjára.

1. Egyetlen egy gerendából készített harangláb van, a tetején kereszt.

2. Mintegy 40 font súlyú a harang, melyet nem régen szereztek be a katolikusok. A Szent Háromság tiszteletére szentelte a veszprémi püspök.

Sekrestye

Válasz a 6. és 7. oldal öt kérdőpontjára.

1. Van egy vállkendő, egy miseing, egy karing és egy miseruha stózával és manipulussal. Egy kehelyabrosz, két kehelytörlő s egy kehelyfedő van, megfelelő anyagból. Egy réz kehely van, paténával. Mindezeket részben az oltáron, részben egy ládában tartják, mivel sekrestye nincsen.

2. Mindezen csekély felszerelést újabban szerezte be a szegény nép. Ez ideig leltár nem készült.

3. Alapítványi mise nincs.

4. A misekönyvön kívül más liturgikus könyv nincs, még kevésbé kiváltságlevél, vagy búcsúengedély-okmány.

5. Egy csengő van, ezenkívül semmiféle szent-edény. Sem füstölő, sem tömjéntartó, sem tömjén nincsen.

Templomtálya

Válasz a 7. oldal három kérdésére.

1. E templomnak semmi ingatlana nincsen. Éppen ezért minden, amit eddig beszerettek, a jámbor hívek kegyes adományából történt. Eddig semmiféle perselyezés nem volt. Amit önként felajánlottak, azt a templomatya a hívek és a plébános egyetértésével hűségesen a templom legfontosabb szükségleteire fordította.

2. Az utóbbi időkben semmiféle alapítványt nem tettek.

3. A templomatyja esküt tett. Javadalma semmi sincs, legfeljebb az, hogy mentes a szokásos falusi kötelezettségek alól. Kötelességének eddig hűségesen eleget tett.

A plébános járandósága.

Válasz a 9. oldal öt kérdőpontjára.

1. Mivel kegyúr nincs, plébánosi járandóság sincs, sem adomány, sem valamiféle alapítvány.

2. Nincs kiszakított telke, sem ebből folyó haszna a községtől.

3. A hívektől nincs más járandósága, mint az egyszer s mindenkorra fizetett 8 Ft, amelyet egy magánszerződés alapján adnak.

4. Sem plébániaház, sem kert nincs.

5. Tizenhatod sincs, mert tizedet sem fizet senki a faluban.

Iskolamester.

Válasz a 9. oldal négy kérdésére.

1. Az iskolamesternek nincs semmi javadalma, vagy alapítványa. Nemrégén vezetett be, mert emberemlékezet óta nem volt katolikus iskolamester. Fenntartására a község 12 Ft-ot fizet készpénzben. Páronként fél pozsonyi mérő gabonát kap. Temetésért és zsolttározásért 20 kr. a járandósága. Mindössze egy szobája van, ebben lakik és a gyermekeket is itt oktatja. A ház elég tágas és kényelmes. Fenntartása a hívek kötelessége.

2. A gyermekek tanítására vonatkozó kötelezettségének eleget tesz. Tőlük tanévenként 25 dénárt kap.

3. Képesítése elégséges, de életmódja nem egészen megfelelő.

4. A bábaasszony kioktatására eddig nem fordított gondot. Ezt most megparancsoltuk neki.

A bábaasszony tisztas életű és esküt tett. Most ki lett oktatva a keresztelés helyes módjára.

Hívek.

Válasz a 10. és 11. oldal tíz kérdésére.

1. A plébános úr szerint a hívek engedelmesek s minden tiszteletet megadnak neki.

2. A húsvéti gyónásukat kivétel nélkül mind elvégzik, s a szentáldozást is. Nagyrészüket az év többi szakában is gyónik, különösen karácsony körül.

3. E község minden lakója magyar, de nagy

részüket megfertőzte a lutheránus és kálvinista eretnokség. A lutheránusoknak van prédikátoruk, aki különbség nélkül mindenben szolgál a reformátusoknak is. Van ugyanilyen vallású iskolamesterük is, aki mindkét felekezetet szolgálja és tanítja gyermekeiket. Az eretnekek sem a plébánosnak, sem az iskolamesternek nem fizetnek.

4. Több katolikus még a távolabbi helyekre is elmegy a szentmisére, de háznépüket és gyermekeiket — főleg téli időben — nem kényszeríthetik erre. Éppen ezért a távol lévő lelkipásztor hiánya miatt e nép hitbeli jártassága nagyon hiányos. Egyesek annyira vágyódnak Isten igéjére, hogy még az eretnekek imaházába is elmennek prédikációt hallgatni.

5. A híveknek van egy magán egyezsége a plébánossal, amely szerint rendszeresen fizetik.

Az újonnan épített oratoriumot karban tartják. Ugyanígy az iskolamester házát és kerítését is gondozzák. Mindazonáltal a temető kevésbé gondozott, amelyben hibásak a kálvinisták és a lutheránusok is.

Ezen leányegyház hívei semmivel sem járulnak hozzá a szentbékállai plébániaház fenntartásához.

A római katolikusok gyermekeiket általában a plébánossal kereszteltetik, de a plébánia székhelyének nagy távolsága miatt néha előfordul, hogy a prédikátorral végeztetik.

A kálvinisták lutheránus prédikátort tartanak, s attól kapnak minden szolgálatot, de az úrvacsora vételére s a betegek ellátására a dörögdi kálvinista prédikátort szokták kérni.

E község másvallású hívei arra a merészségre vetemedtek, hogy még a katolikusoktól is követelik prédikátoruk fizetését. Ennek a vakmerőségnek már véget vetettünk.

6. Néhány évvel ezelőtt volt itt számos vegyesházas és olyanok, akik leányaikat közömbösen nevelték. De Istennek hála, az újabb években ez a baj szűnőben van. Kik és hányan vannak e leányegyházban — gyermekeikkel együtt — alább közöljük.

7. Sok szokványos káromkodó van, de más vétségben leledzők nincsenek, kivéve az uzsorászkodás bűnébe teljesen belemerült másvallásúakat.

8. Egy asszonyról jelentették, hogy nagyon kedvez az eretnokségnek és sokat érintkezik velük. Szigorú figyelmeztetésben részesült és javulást ígért.

9. Különlő házások nincsenek, hasonlóképpen senki sincs, aki házassági akadály ellenére is együtt élne valakivel. Nőrablók nincsenek, más házastársát sem tartja magánál senki.

10. A lélekösszeírás alább következik.

JÓZSEF HORVÁTH

DAS PROTOKOLL ÜBER DIE KIRCHENVISITATION DES BISCHOFS
VON VESZPRÉM MÁRTON PADÁNYI BÍRÓ IN SZENTBÉKKÁLLA
UND DEN FILIALKIRCHEN

Unter den Quellen, die sich auf die Geschichte des Káli-Beckens beziehen, nehmen die Schriften über die Kirchenvisitationen im XVIII. Jahrhundert einen hervorragenden Platz ein. Dabei ist die 1745 nach sorgfältiger Vorbereitung durchgeführte Visitation des Bischofs von Veszprém Márton Padányi Bíró am ergiebigsten angegeben.

In diesem Protokoll ist alles zu finden, was sich auf die Kirche, die Schule, den Pfarrer und den Schulmeister, auf deren Wissen und Einkommen sowie auf des religiöse Leben der katholischen Gläubigen in der genannten Zeit bezieht. Darüber hinaus ist der die Volkszählung enthaltende Teil des Berichtes außerordentlich wichtig, da er sich auch auf Menschen anderen Glaubens erstreckt und über die demographischen Be-

lange hinaus auch wichtige Angaben zur Familienstruktur enthält.

Nach einem 1333—1335 angefertigten Zehntenverzeichnis von Pápa arbeitete auf dem untersuchten Territorium im XIV. Jahrhundert in jedem einzelnen Dorf eine eigenständige der insgesamt 11 Pfarren. 1555 sind nur noch sieben Pfarren bekannt und in der Zeit des Episkopates von Márton Padányi Bíró entfiel auf 12 Gemeinden ein Pfarrer, der in Szentbékállá residierte. Zugleich wirkten auch vier reformierte und zwei evangelische Geistliche auf diesem Gebiet.

Auf Grund der lateinisch geschriebenen und in ungarischer Sprache überlieferten Protokolls läßt sich das religiös-geistige Bild der Dörfer des Gebietes im XVIII. Jahrhundert aufklären.

